

KLASİK TÜRK EDEBİYATINDA
GÜNCEL KONULAR VE
AKADEMİK DEĞERLENDİRMELER

Editör: Dr.Öğr.Üyesi Oğuzhan UZUN

yaz
yayınları

**Klasik Türk Edebiyatında
Güncel Konular ve Akademik Değerlendirmeler**

Editör

Dr.Öğr.Üyesi Oğuzhan UZUN

yaz
yayınları

2026

**Klasik Türk Edebiyatında Güncel
Konular ve Akademik Değerlendirmeler**

Editör: Dr.Öğr.Üyesi Oğuzhan UZUN

© YAZ Yayınları

Bu kitabın her türlü yayın hakkı Yaz Yayınları'na aittir, tüm hakları saklıdır. Kitabın tamamı ya da bir kısmı 5846 sayılı Kanun'un hükümlerine göre, kitabı yayınlayan firmanın önceden izni alınmaksızın elektronik, mekanik, fotokopi ya da herhangi bir kayıt sistemiyle çoğaltılamaz, yayınlanamaz, depolanamaz.

E_ISBN 978-625-8926-74-3

Ekim 2026 – Afyonkarahisar

Dizgi/Mizanpaj: YAZ Yayınları

Kapak Tasarım: YAZ Yayınları

YAZ Yayınları. Yayıncı Sertifika No: 73086

M.İhtisas OSB Mah. 4A Cad. No:3/3
İscehisar/AFYONKARAHİSAR

www.yazyayinlari.com

yazyayinlari@gmail.com

İÇİNDEKİLER

Ömer Demirbağ'ın Şiirlerinde İnsan ve Mekân Tiplmeleri.....	1
<i>Sabri BALTA</i>	
Meşâ'irü's-Şu'arâ'da Ayet ve Hadis İktibasları.....	23
<i>Serhat KAYA, Ömer Faruk GÜLER</i>	

"Bu kitapta yer alan bölümlerde kullanılan kaynakların, görüşlerin, bulguların, sonuçların, tablo, şekil, resim ve her türlü içeriğin sorumluluğu yazar veya yazarlarına ait olup ulusal ve uluslararası telif haklarına konu olabilecek mali ve hukuki sorumluluk da yazarlara aittir."

ÖMER DEMİRBAĞ'IN ŞİİRLERİNDE İNSAN VE MEKÂN TİPLEMELERİ

Sabri BALTA¹

1. GİRİŞ

İnsanın mekânla olan münasebeti pek çok alanda olduğu gibi şiirde de söz konusudur. Ancak hangisinin daha öncelikli olduğu meselesi aralarındaki karşılıklı ve sürekli değişebilen bir etkileşimi söz konusu kılmaktadır. Zira, mekânın insan üzerindeki etkisi, insanın davranış şeklinde, ruhi yapısının gelişmesinde, hissiyatının oluşmasında, şahsiyeti ve karakterinin şekil almasında ne kadar etkiliyse, bunun tersine bir o kadar da insanın mekân üzerinde tarihi, kültürel, sosyal, dini, ekonomik ve benzer nedenlerden kaynaklanan tesiri hep söz konusu olabilmektedir. İnsan kendi hayat şartlarını, imkân ve ihtiyaçlarını önceleyerek ve mekâna bedii ve sembolik anlamlar yükleyerek onu nasıl değiştirebiliyorsa; aynı şekilde mekân da insana tesir ederek onun psiko-sosyal, sosyo-kültürel, sosyo-antropolojik ve şahsi kimliğiyle alâkalı unsurlarını belirleyebilmekte; insanın faaliyet alanına doğrudan etki edebilmekte ve onu kendi kontrolü altına alabilmektedir. Buna ilaveten, hayatın akışı içerisinde yaşanan zaman, coğrafyanın kendine has özelliği, iklim ve teknoloji gibi pek çok unsur da bu karşılıklı etkilenişte belirleyici olabilmektedir.

İnsan, akıl ve fikir sahibi, konuşarak anlaşılan, âdemoğlu, beşer, düşünce varlığı, medeni, yaratılanların en güzel biçimi ve en şereflişidir (Şen, 2010: 9-19). Bütün varlık âlemini aşarak, üst

¹ Dr. Öğretim Üyesi, Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Çaldıran Meslek Yüksekokulu, Van, Türkiye. ORCID: 0000-0002-7357-0560.

bir ilkeyle Allah ile irtibat içerisinde, bütün varlığın ve ilâhî isimlerin tecellisine kâmil bir şekilde mazhar olarak Allah'ın yeryüzündeki temsilcisi durumundadır (Öztel, 2020: 178). Bir mekân olan yeryüzündeki konumu ve kendisine bahşedilmiş güç ve yetki sayesinde yaratıcıyı temsilen, üzerinde yaşadığı mekâna doğrudan müdahale edebilmektedir. Onu pek çok açıdan işlevsel hâle getirebilen, onunla içli- dışlı olan, hayatını onunla tanımlayan ve kendisini onunla var kılan insan, aynı zamanda mekânın bir öznesi de durumundadır. Yer, mahâl, çevre, kâinat, yaşanan dünya, durulan, oturulan, ikametgâh, makam gibi anlamlarla ifade edilen ve kevn (olmak) kökünden türeyen mekân kavramı ise, dolaylı olarak insanın da tanınmasını sağlayan, insan odaklı ve tüm çevre unsurlarını kapsayan bütüncül bir alanı ihtiva etmektedir (Ergül, 2016: 10).

Ontolojik ve epistemolojik bir değer ifade etmesi bakımından felsefi bir anlam da içeren mekân kavramı, var olanın içerisinde yer alan, tüm sınırlı büyüklükleri içeren, uçsuz bucaksız büyüklük, boşluk, bir hiçlik durumu, sınırsız ortam, sonsuz büyük kap veya hazne; eni, boyu, derinliği olan bir hacim ve yer kaplama olarak da ifade edilen soyut, kompleks bir yapı (Tekin & Bozkurt, 2023: 240) şeklinde de ifade edilmektedir.

Hayatın akışı içerisinde zorunlu hallerden kaynaklanan sebeplerden dolayı insan bir mekâna mecburdur. Bu mecburiyet insanın mekânla bütünleşmesini sağlarken, mekân da kendiliğinden kişinin belleği haline dönüşür. Mekân, insanın tüm yapıp ettiklerinin şâhidi durumundadır. Neticede insan kendisini ve anlatılmak istenileni mekân üzerinden anlatır, mekânı da kendisi üzerinden ifade ederken karşılıklı bir ilişkinin doğmasına vesile olur. Böylelikle, insanın ve mekânın birbirlerini dolaylı olarak beslemesi hem mekânı hem de insanı şekillendirir.

Bu çalışmada, klasik Türk şiirinin günümüzdeki temsilcilerinden biri olan Divân sahibi Ömer Demirbağ'ın

şiiirlerinde insan-mekân etkileşimine dayalı olarak insan tiplermeleri ve mekân betimlemeleri incelenmiştir. Demirbağ, kendine has mizacıyla Dîvân'ında yer verdiği şiiirlerinde, içinde yaşadığı zamanın dilini dizelere aktarmıştır. Birbirinden farklı zaman aralıklarında dolaşarak, şiiirlerinde insan tiplermelerini ve mekân betimlemelerini de işlemiştir.

Üslûbundaki zarafetini anlatımına başarıyla aktaran şâir, mizâcının ufuklarında dolaşarak insanı ve mekânı betimlemiş ve ruh halinin yönlendirdiği ilhamla insan ve mekân arasındaki ilişkileri çeşitli göndermeler üzerinden resmetmeye çalışmıştır. Şiiirinde dinî, tasavvufî, edebî, güncel, tarihî ve mitolojik kişilikleri dillendirerek şiiirlerine yön vermiştir. Mekân betimlemelerini daha ziyâde hassas bir dinî, millî ve siyasî bir bakış açısıyla oturtmaya çalışmıştır. Kutsalı ve kutsal olanları mekânsal betimlemeler şekliyle anarak örneklendirmiştir. İçinde yaşamış olduğu zamanın canlı bir şahidi olarak coğrafi mekân unsurlarını şiiirlerine taşımıştır. İnsanın ve mekânın mecbûri tesiri altında kalan şâir, şiiirlerinde insana ve mekâna kendi ruh dünyasına uygun bir şekilde tutunmuştur.

2. KLASİK TÜRK ŞİİRİNDE İNSAN VE MEKÂN TİPLEMELERİ

Klasik Türk şiiiri toplumun dini, milli, siyasî, kutsal, coğrafi, kültürel ve sosyal bünyesini aksettirmesi açısından birbirinden farklı imaj ve hayal unsurlarını beraberce aktarması yönünden dikkat çekicidir. Dile getirilen bu ifadeler şiiirlerde genel itibarıyla toplumun, özelde ise makalemize konu edindiğimiz insanın ve mekânın sembolize edilmesi ve şiiirde işlenmesi bakımından bir malzeme niteliği taşımaktadır. Bilhassa benzetmeler, betimlemeler yapılırken insanı ve mekânı anlatan bu unsurlar şiiirde her zaman kullanılagelmiştir.

Zengin bir hazine ve büyük bir miras niteliğinde olan klasik Türk şiirinde, divan şairleri, sadece Türk-İslam kültürünün değil, aynı zamanda farklı coğrafyaları, ülkeleri, kavimleri, dinleri, hatta farklı dinlerin ibadethaneleri, mekânları ve yaşam biçimleri gibi çok çeşitli unsurlara şiirlerinde benzetme unsuru olarak yer vermişlerdir (Erkal, 2021: 1094).

Bilhassa sevgilinin bulunduğu yerlere çokça atıflarda bulunularak, onun bulunduğu yer ve mekânlardaki ayrıntılara pek çok derin anlamlar yüklenmiş, dokunduğu her yere ve her şeye kutsiyet de atfedilmiştir. Nitekim mekâna ulaşmayı sürekli hayal eden sevgili hem mekândan ayrılmamakta hem de bin bir ümitle mekânı beklemektedir. Dolayısıyla şairin geliştirmiş olduğu hassasiyetler de insanın duygu dünyasında derin titreşimlerin oluşmasına sebep olmaktadır (Demirel, 2014: 53-54).

Mekân, insanın iç dünyasını ve ruh hâlini yansıtan bir ayna görevi görür (Karadavut, 2025: 2798). İnsanın içinde yaşamış olduğu mekânla kurduğu manevi yakınlık onun mekânı göreceli bir şekilde anlamasına ve yorumlamasına sebebiyet verir. Onun bu algılama biçimi dış dünyaya o şekilde akseder ve mekân onun bir hafızası, kimliği ve bedii kurgularının yansımaya dönüşür. Mekâna güzellik unsuru açısından bakıldığında, sevgili puta da benzetilmiştir (Erkal, 2021). Ancak nakkaşların tasvirlerinde yaptıkları kusursuz bir insan benzetmesi yapma çabası, şairlerin anlayışında sevgilinin her türlü eksiklik, çirkinlik ve noksanlıktan münezzeh görülmesine sebep olmaktadır. Şeyhülislam Yahya, sevgiliyi tasvirinde, putların onun güzelliği karşısında yıkılarak duvarın önüne düştüğünü dile getirirken, sevgili-put benzetmesinde sevgilinin bu putlardan daha da güzel olduğuna dikkat çekmiştir:

Büt-hâneye seyr itmege girdi o perî-rû

Bütler yıkılıp her biri dîvâra tayandı (Ş. Yahyâ, G. 439/3).

[*O peri yüzlü puthaneye ‘putları’ seyretmeye gidince, oradaki putlar yıkılarak her biri bir duvarın önüne dayandı ‘düştü’.*]

Fasihi de: “Ey gönül yine sevgilinin aynası mı oldun, bu hayalin tasviri ile sanemhâne mi oldun?” diyerek gönüle hitap ederken, gerçekte âşıkların hayallerinde kurdukları sevgilinin mekânını şöyle ifade etmektedir:

Ey dil yine âyîne-i cânâne mi oldun

Tasvîr-i hayâl ile sanem-hâne mi oldun (G. 229/1) (Erkal, 2021: 1095-1096)

Klasik Türk şiirinde şairler insan ve mekân betimlerken soyut ve somut anlatım yoluyla benzetmeler yapma şekillerini de kullanmışlardır. Bu benzetmeler şairin kurgulamak istediği hayal ile bire bir ilgili olup şiirde bir kilit taşı vazifesi göstermiştir. Örneğin, Nâîlî, kullanmış olduğu “nigeh-i çeşm-i emel” ve “gûşe-i ebrû-yı taleb” terkipleriyle emel ve istek gibi soyut olan iki kavrama dikkat çekerek onları somutlaştırmıştır:

Neylesin bü’l-heves-i ‘aşk olunca derkâr

Nigeh-i çeşm-i emel gûşe-i ebrû-yı taleb (Nâîlî, G 12/3) (İpekten, 1990).

[*Emel, gözünün bakışı ve istek kaşının köşesi aşk heveslileri devrede olunca, ne yapsın?*] (Belli & Mum, 2021: 79-82).

3. DEMİRBAĞ’IN ŞİİRLERİNDE İNSAN TİPLEMELERİ

1959 yılında Elâzığ ilinin Palu ilçesinde dünyaya gelen Demirbağ, 1982 yılı Fırat Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü mezunudur. 1988 yılından itibaren Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve

Edebiyatı bölümünde uzun yıllar görev yapmıştır. Günümüzde dîvân şiiri tarzında şiirler yazan şâirlerin önde gelenlerinden biri olarak haklı bir şöhret kazanmıştır (Yilter ve Örs, 2025: 22). Kendisinin şiir kabiliyeti ve bilgi birikimi, Hayati İnanç Bey'in ifadesiyle “baldan tatlı bir üslupla” (Demirbağ, 2024: 7) bir anlatım metodolojisi olarak karşılık bulmuştur. Demirbağ, akademik hayatının son dönemlerinden itibaren çeşitli televizyonlarda alanıyla ilgili yaptığı programlarla ve çeşitli platformlarda vermekte olduğu konferanslarla bilinmektedir. Demirbağ'ın, aruz vezinli şiirlerinin yer aldığı “Dîvân” adlı eseri 2024 yılında Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından yayınlanmıştır. Demirbağ hakkında yazılmış iki kitap bulunmaktadır. Bunlardan birincisi Sabri Balta tarafından yazılan ve Kriter Yayınevi tarafından Mayıs 2025'te yayınlanan “Ömer Demirbağ ve Şiiri” adlı kitaptır. İkincisi ise, Sait Yilter ve Eda Nur Örs tarafından yazılan ve 2025 yılında İhlamur Kitap yayınevinden çıkan “Bir Dîvân Şâiri Ömer Demirbağ” adlı kitaptır.

Divan'ında, ruh halinin yönlendirdiği ilhamla mizacına uygun bir zarafeti aksettiren şiirleri, Demirbağ'ın birbirinden farklı zaman aralıklarında dolaştığına işaret eder. Demirbağ, içinde yaşamış olduğu zamanın dilini konuşarak sanatkârane bir anlatım biçimiyle bir yandan dini, tasavvufi, edebi, güncel, tarihi ve kutsal şahsiyetleri şiirlerinde işlemeye çalışırken, diğer yandan içinde yaşamış olduğu dünyanın hadiselerine de kayıtsız kalmamıştır. Hem bizzat hayatı boyunca yaşamış olduğu hadiseleri şiirlerine aktarmış, hem de dünyadaki olaylar zincirine atıflarda da bulunmuştur.

Demirbağ, şiirlerinde çeşitli edebi, dini, tarihi ve yakın tiplerine de yer vermiştir. Bunların bir kısmını beyitler halinde örneklendirmek mümkündür.

3.1. Edebî Tipler Örneklerinde

Demirbağ'ın şiirlerinde Bâkî, Fuzûlî, Hassân bin Sâbit, Hatâyî, Nesîmî, Nedîm, Cahit Sıtkı Tarancı, Ahmet Haşim, Abdülhak Hamit ve Yûnus Emre gibi edebî şahsiyetler hakkında beyitler kaleme aldığı görülmektedir:

Gelin ey ehl-i şiir biz de gazel söyleyelim

Ve de Bâkî ve Fuzûlîce güzel söyleyelim (Demirbağ, 2024: 16).

.....

Dünya esfel, dünyâsâfil;

Câhit korkak, Nedîm gâfil! (Demirbağ, 2024: 170).

.....

Hâşim gibi hiç huzn u melâlden medet umma

Câhid gibi dehşette kalıp titreme, boştur

Hâmid gibi çılgınlıkla o kânûna dokunma;

Yunus gibi ol kudrete hayrân, deme: -Boştur! (Demirbağ, 2024: 206).

.....

Bîgâne varsın bilmesin yârân bilir söz incesin

Şi'rim duyan erbâb desin sensin bugün Hassân buyur (Demirbağ, 2024: 104).

[Umursuz varsın bilmesin dost bilir sözün inceliğini, sözümü duyan ehiller bugün Hassân (Hz. Peygamber'e şiir söyleyen Hassan bin Sâbit) desin.] (Balta, 2025: 1112).

.....

Ne Fuzûlî buna kanmıştı, ne Yûnus, ne diğer... (Demirbağ, 2024: 210).

.....

Bu Nesîmî şu Fuzûlî o Hatâyî ki meğer

Hamısın çıkmış o gençlerle beraber sefere (Demirbağ, 2024: 108).

[*Oysaki Nesîmî, Fuzûlî ve Hatâyî de her zaman çıkar o gençlerle beraber sefere.*] (Balta, 2025: 99).

3.2. Dînî Tipler Örneklerinde

Demirbağ'ın, şiirlerinde Hz. Muhammed Mustafâ (s.a.v), Hz. İsa, Hz. Musa, Hz. İbrahim, Hz. Yakup, Hz. Yusuf, Hz. Nuh, Hz. Yahya, Hz. Zekeriyyâ ve Hz. Lokmân peygamberlere, Bilâl (r.a), Hamza (r.a), Züleyha ve Veysel Karanî hazretlerine ve ayrıca Yezîd, Ebû Cehil, Fir'avun, Hz. Pîr gibi isimleri zikrettiği görülmektedir:

Mustafâ'nın aşkı çün yâ Rabbenâ görsün gözüm

Tâ ebed kalbim yönelmiş Rabb'e Allâh bir diyor (Demirbağ, 2024: 20).

[*Ey Allâh'im seçilmiş (Peygamber'in) aşkının uğruna görsün gözüm, sonsuza kadar kalbim âlemlerin terbiye edicisine yönelmiş Allâh bir diyor.*] (Balta, 2025: 127).

.....

İsa O'na hüccet, Musa O'na bürhân;

En son O'nadır vahy ile fermân (Demirbağ, 2024: 228).

.....

İnleyiştir bir diyor bin zulmün altından Bilâl

Kükreyiştir Hamza girmiş harbe Allâh bir diyor (Demirbağ, 2024: 20).

[Binlerce işkençe altında âh eden Bilâl O (ehad) diyor, kükreyerek (Allâh'ın Arslanı) Hamza cenk ederek Allâh bir diyor.] (Balta, 2025: 99).

.....

Gel Hâilullâhça ilân et ki duysun duymayan

Evvelâ kalbin baş eğsin Lâ uhibbül-âfilîn (Demirbağ, 2024: 66).

[Gel Allâh'ın Dost'u (Hz. İbrâhim) gibi âşikâr et duymayanlara, önce kalbin başını eğsin ben batanları sevmem.] (Balta, 2025: 35).

.....

Sevdiğim kendine âşık bizi görmezmiş muvafık

Biz de Zelhâ'yı arardık Yûsuf-ı Ken'ân olunca (Demirbağ, 2024: 94).

[Kendini beğenen sevdiğim bizi kendisine uygun görmezmiş, oysa Kenanlı Yûsuf gibi biz de kendi Züleyhâ'mızı arardık.] (Balta, 2025: 84).

.....

Sen ki Bâkî'sin ve ben fânî sözün an dâimâ

Hazret-i Karnî-i Veys'in Lâ uhibbü'l-âfilîn (Demirbağ, 2024: 66).

[Sen ki (Şâir) Bâkî'sin ben ise ölümlü söz söyleyen ebedî olanı an her zamân, Karenli büyük Veysel gibi an, ben batanları sevmem.] (Balta, 2025: 35).

.....

Dili Lokmân'ına baktır sana lütfettiği haktır

O nazar ektiği aşktır o tohum çün sera gönlüm (Demirbağ, 2024: 94).

[Gönlü (asıl tedavi edicisi olan) Lokmân'ına baktır. (O Pîr'in) sana lûtfettiği, Hakk'a ulaşman hususundaki mânevî yardımdır. O (kudsî) nazarın (gönlüme) ektiği, aşkın ta kendisidir. O (ekilmiş aşk) tohumu için gönlüm (adeta) uygun bir filizlenme mezarı, bir seradır.] (Balta, 2025: 20).

.....

Gel Halîlullahça îlân et ki duysun duymayan

Evvelâ kalbin baş eğsin Lâ uhîbbü'l-âfilîn (Demirbağ, 2024: 94).

[Gel Allâh'ın Dost'u (Hz. İbrâhim) gibi âşikâr et duymayanlara, Önce kalbin başını eğsin ben batanları sevmem.] (Balta, 2025: 35)

3.3. Tarihî ve Mitolojik Tipler Örneğinde

Demirbağ'ın şiirlerinde tarihi ve mitolojik tipler olarak Hitler, Ramses, Büyük İskender, Cem (İran Padişahlarından), Rüstem-i Zâl, Câlînûs (Bergamalı Galen), Lark Vilks (karikatürist), Kays (Mecnûn) ve Leylâ isimleri çeşitli beyitlerde geçmektedir:

Mazlum duruşu rolden ibaretti, değil mi?

Hitler sana Hitlerliği öğretti, değil mi? (Demirbağ, 2024: 244).

.....

Ramses, seni bin Ramses'e denk hale getirmiş!

Hayret o ki zâlim, daha zâlim üretirmiş! (Demirbağ, 2024: 244).

.....

Görseydi bir anlık seni ey hüsnüne kurbân

Mecnûn'a sorardım ki o Leylâ dediğin ne (Demirbağ, 2024: 120).

[*Seni bir kez görseydi ey güzelliğine fedâ olduğum, sorardım o Mecnûn'a Leylâ dediğin nedir ki.*] (Balta, 2025: 116).

.....

Eflâkte sen bir ukdesin sihrinle merdân inlesin

Seyf-i Sikender neylesin ey neylesin Rüstem-i Zâl (Demirbağ, 2024: 84).

[*Sen göklerde çözülemez bir muamma, bir sır, bir düğümstün, senin sihrinle kahramanlar inleyip dursun, İskender'in kılıcı artık neye yarar, Zâl oğlu Rüstem buna ne yapabilir ki.*]

.....

Kûn emrini seyret kömür elmâsa döner mi

Câlinûs dediğin kim ve de kîmyâ dediğin ne (Demirbağ, 2024: 120).

.....

Bahşeder bir hâl ki tevîd Kays Leylâ'dan geçer

Âşıkân kılmakta cânın hibe Allâh bir diyor (Demirbağ, 2024: 22).

[*Birlikten öyle bir hâl ortaya çıkar ki Kays bile sevgilisinden (Leylâ) vazgeçer, bütün âşıklar cânlarını karşılıksız fedâ ederek Allâh bir diyor.*] (Balta, 2025: 99).

3.4. Tipler Örneklerinde

Mecazlarla yüklü ve sembolik bir dile sahip olan klasik Türk şiirinde şairler, duygu ve düşüncelerini dile getirirken, eserlerinin iyi anlaşılması açısından yüzyıllar boyunca

toplumların bildiği tip ve şahsiyetlerden yararlanmışlar, bunların tanınmasını ve bilinmesini istemişlerdir (Güler & Yıldız, 2023: 695; Yilter, 2024: 51). Tipler, belirli davranışların temsilcisi olarak gerçek hayatta yaşamış şahsiyetlerin belirgin özelliklerini yansıtan, kurgulanmış ve idealize edilmiş sembollerdir (Uludağ, 2021: 152; Yıldırım, 2022: 238). Demirbağ, dîvân'ında sembolik tiplere geniş bir şekilde yer vermiştir. Bunlar arasında Şâir Âşık, Bülbül, Cân, Sevgili, Yâr, Mâh, Âhû, Server, Dilber, Şûh, Habîb, Gül, Şâh, Cânân, Serv-i hırâman, Serv-kad, Nigâr, Sultân, Âfet, Gonca, Zâlim, Rakîb, Ağyâr, Diken, Har, Ehl-i Şiir, Ârif (Ehl-i İrfân), Kul, Gedâ, Fakîr, Zâhid, Derviş (Mevlevî), Mürşit, Sultan, Bey, Moskof, Afgan, Hemrâh (ağabey), Sâkî ve Sufi gibi isimler karşımıza çıkmaktadır. Bunların bir kısmını beyitleriyle örneklendirmek mümkündür:

Şol gedâdır şâirin sultan değildir bey değil

İsteğim arzım niyâzım gizli hû'dur hey değil (Yilter ve Örs, 2025: 151).

.....

Arabın nazmı kasid ü Acemin mesnevisidir

Gelin ey ehl-i şiir biz de gazel söyleyelim (Demirbağ: 2024: 16).

.....

Ol dem vurur dîvâna kul ben neyleyim bilmeme usul

Benden taraf çık ya Resûl duy el-amânım tut beni (Demirbağ: 2024: 134).

.....

Âh etme gönül boş yere âşık dediğin

Bir yâr ile yâr gayr ile hep yâd olacak (Demirbağ: 2024: 92).

[Boş yere ah edip üzülme, boşuna sızlanma gönül, yârin dediğin kimse, sevgiliyle beraber olsa da daima gönlünde bir başkasını anacaktır.]

.....

Dediğim hâsılı mademki bu dünyâ demedim say

Ve sen ey sevgili yâr yâr dedim ya demedim say
(Demirbağ, 2024: 124).

[Dediğim odur ki, beni bu dünyaya dünya demedim say, sen ey sevgili sana da ‘yâr’, ‘yâr’ demedim say.]

.....

Bî-nefes ârif eğilmiş kalbe Allâh bir diyor

Parmağın tesbih vurur her darbe Allâh bir diyor
(Demirbağ, 2024: 20).

[İrfân ehl-i sezisizce (hafice) kalbe eğilmiş Allah bir diyor, parmağın tesbih çeker her bir zikir (tek tek) Allah bir diyor.]
(Balta, 2025: 126).

.....

Raksın semâda pâ-y-best ser-geşte-i bî-pâ vu dest

Cûşunla ey dünyâ-yı mest dön Mevlevî-derviş-misâl
(Demirbağ, 2024: 84).

[Gökyüzünde her şey ayağı bağlanmış, eli ayağı kesilmiş, kendinden geçmiş bir şaşkın gibi dönüyor, ey sarhoş dünya sen de coşkunla bir Mevlevî dervişi gibi dönüp dur.]

.....

Darb üstüne darb ârife gülbang-ı sabır

Güllermiş açar bunca zarâr bildiğimiz (Demirbağ, 2024: 48).

[Darbe üstüne darbe irfan sâhibi için sabır duâsıdır, kötü diye bildiğimiz meğerse açan güllermiş.] (Balta, 2025: 106).

.....

Şefâat yâ Resûlallah dahîlek yâ Habîballah

Hakîrindir fakîrindir bu kul kabulüme benzetmem
(Demirbağ, 2024: 30).

[Şefâatçım ol ey Allâh'ın Elçisi sana yalvarıyorum ey Allâh'ın Sevgilisi, Değersizdir muhtacdır bu kul senin kabulüne benzetmem.] (Balta, 2025: 37).

.....

Sohbet nedir gel gör ki sen harfsiz kelâmsız

Dön zâhid-i nâdân isen yok ehl-i irfânsan buyur
(Demirbağ, 2024: 104).

[Sözsüz ve dilsiz sohbet nedir gel bir gör, Cahil irfânsız isen bundan vazgeç ârif isen gel.] (Balta, 2025: 111).

.....

Hem bitensin hem batansın mâdem ey yâr tahtı ko

Bil ne sultansın ne beysin Lâ uhubbü'l-âfilîn (Demirbağ,
2024: 66).

[Değil mi ki ey sevgili hem bitmekte hem tükenmekte sin hükmetmeyi bırak, bil ki sen sultan da değilsin bey de değilsin ben batanları sevmem.] (Balta, 2025: 34).

3.5. Yakın Tipler Örneğinde

Demirbağ, şiirine yakın tipler olarak kızı Ayşe ile diğer yakınları olan Nevzât ve Furkan'ı da dahil etmiştir:

Boş kaldı, yazık, tam yedi yıldır kucağım, gel

Gel, boynu bükük, bahtı kırık yavrucağım, gel...
(Demirbağ, 2024: 258).

.....

Bu yalnızlığa hapsedse felek,

Yine gönlüm, sana âzât bulunur;

Ama uçsan dahi: -Dost, dost...diyerek;

Yanılp sanma ki Nevzât bulunur. (Demirbağ, 2024: 166).

.....

Furkancığa kıydın, dal eğildi

Furkan, daha yaş yirmi değildi (Demirbağ, 2024: 240).

4. DEMİRBAĞ'IN ŞİİRLERİNDE MEKÂN TİPLEMELERİ

İnsanın hayatını idame ettirdiği görsel bir algı içeren mekân, insan için son derece önemli olan, insanla birlikte anlam kazanan bir unsurdur. İnsan, mekânla iç içe geçmiş ve onunla fiziki bir etkileşim içinde olan bir sosyal varlıktır (Ergül, 2016: 12). Zengin anlamı, kullanım alanı genişliği ve işlevselliği nedeniyle mekân, çeşitli boyutlarıyla tanımlanmaya açık olsa da bütün tanımlamalarda ortak nokta, insandır (Tekin & Bozkurt, 2023: 240). Edebî metinlerde mekân, çeşitli imgeler ve simgeler yoluyla şairin tahayyülünün bir ürünü olarak temsili bir yapıya dönüşürken, ya tamamen hayali bir mekânın inşasıyla ya da dış dünyadaki gerçek bir mekânın estetik bir yorumuyla tasvir edilir (Karadavut, 2025: 2779).

Klasik Türk şiirinde pek çok şair bulunduğu muhitten etkilenirken şiirine diğer medeniyetlerin anlayışlarını, kültürlerini ve birikimlerini de aktarmayı bir zenginlik olarak görmüştür. Şairlerin hangi medeniyetlerden etkilendiği, hoşlandığı, zihinlerini ve hayâl dünyalarını hangi milletlerin coğrafyasından ve mekânlarından besledikleri konusu klasik şiirde mekân ve

coğrafya algısının anlaşılması açısından önem atfetmektedir. Şairler, etkilendikleri coğrafyalara ve mekânlara kendileri dışındaki insanlardan farklı bir gözlükle bakarak onların birtakım özelliklerini öne çıkarmışlardır. Bazen gördükleri ve içinde yaşadıkları mekânı kendi hayâl unsurlarıyla bir imge atmosferi içerisinde olduğu gibi dışa vururlarken, bazen de hiç görmedikleri yerleri diğer insanlardan farklı bir bakış açısıyla, hakikatin dışında, belki bir abartıyla ve belki de kendi iç dünyalarında değerlendirdikleri kabullerle aktarmaya çalışmışlardır.

Her insan gibi bir mekâna muhtaç olan şair de dolaylı olarak içinde yaşamış olduğu mekânın zorunlu tesiri altında kalarak onu soyut ve somut betimlemelerle farklı tasavvurlarla şiirine konu edinmiştir. Şiirlerinde kendi “ben” iyle daimî bir mücadele içerisinde olan (Canata, 2015: 339) ve şiiri aslında “Allah’ı aramak” şeklinde tarif eden (Balta, 2025: 14) Ömer Demirbağ, İslami kimliğinin tesiri altında tasavvufa olan eğiliminden dolayı dinî ve millî bir tavırla mekâna kutsallık atfetmiştir. Yaşadığı dönemin de canlı bir şahidi olarak mekânları kendi dünyasında yoğrulmuş bir tarzda şiirinde konu edinmiş ve mekanlara bir bakıma kendi ontolojik öz varlığını sürdürme açısından da tutunmaya çalışmıştır. Demirbağ, inanç dünyasından aldığı ilhamla şiirlerine mekân tiplerini giydirmiştir.

Şiirinde mekânları ifade ederken Arabistan özelinde Mekke, Yesrîb, Sevr, Hirâ, Arâfât, Uhûd, Merve, Safâ, Kâbe, Zemzem gibi isimleri zikretmekle kalmamış, bunun yanında Harput, Elazîz, Karabağ, Ayasofya, Lübnan, Filistin, Gazze, Sidre-i Ma’nâ gibi millî, coğrafi, siyasî, kutsal ve kozmik unsurlara da yer vermiştir (Yilter ve Örs, 2025: 123-129).

Demirbağ’ın şiirlerinde coğrafi mekân tipleriyle ilgili beyitleri örneklendirmek mümkündür:

Mekke Yesrîb Sevr ü Hirâ hem Arâfât hem Uhûd

Hem Safâ hem Merve Zemzem Ka'be Allâh bir diyor
(Demirbağ, 2024: 20).

.....

Ne haşmettir şehirler içre sultansın ey İstanbul²

Revâdır revnakın her belde kıskansın ey İstanbul

Süleymânîyye Fâtih Sultanahmet hem Ayâsofya

Budur mührün ne Rûm'sun sen ne Kostan'sın ey İstanbul

.....

Tekbîrine olsun mütebessim umulur ki

Peygamber-i zîşân-ı Muhammed Ayasofya (Demirbağ,
2024: 62).

.....

Kan dökmede kandan da necistin

Mezbah sana Lübnan ve Filistin (Demirbağ, 2024: 242).

.....

Vatanındın Garabağ ey yiğidim durma yürü

Yürü ma'beddeki hınzîr gibi kaçsın kefare (Demirbağ,
2024: 108).

*[Karabağ senin vatanındır ey kahraman askerim
durmadan yürü, yürü ki inine saklanmış domuz gibi kaçsın kâfir.]*
(Balta, 2025: 91).

.....

Hadi ey rûy-ı zemin sen de konuş

² <https://www.instagram.com/p/DXulfSxjBnj/>

De Buhârâ vü Horasan burada (Demirbağ, 2024: 142).

.....

Kalkıp gideyim Harput'a Pîr'in eşiğinde

Teslim kılayım paslı perişan yüreğim ben (Demirbağ, 2024: 40).

[Kalkıp gideyim Harput'a Şeyh'im in kapısında, kirlenmiş hırpalanmış kalbimi teslim edeyim ben.] (Balta, 2025: 99).

El-azîzim hele kim derdi ki yıllarca uzakta

Derd-nâkin olayım ben sîne-çâkin olayım ben (Yilter ve Örs, 2025: 127).

Demirbağ'ın şiirinde bir kozmik mekân tiplemesi olarak kaleme aldığı bir beyit şu şekildedir:

Ne haddimdir huzurun arşa teşbih eylesem hâşâ

Ne mümkündür makâmın Sidre-i ma'nâya benzetmem (Demirbağ, 2024: 30).

5. SONUÇ

İnsanın yaratılışından itibaren başlayan mekânla karşılıklı münasebeti yeryüzünde serüvenini tamamlayıp ahirette hak ettiği yerine dönünceye kadar şüphesiz sürecektir. İnsan, bir mekân olan yeryüzündeki konumu ve kendisine bahşedilmiş güç ve yetki sayesinde yaratıcıyı temsilen, üzerinde yaşadığı mekâna doğrudan müdahale edebilmektedir. Onu pek çok açıdan işlevsel hâle getirebilen, onunla içli- dışlı olan, hayatını onunla tanımlayan ve kendisini onunla var kılan insan, aynı zamanda mekânın bir öznesi durumundadır. Nasıl ki insanın mekân üzerinde tarihi, kültürel, sosyal, dini, coğrafi ve benzer nedenlerden kaynaklanan tesirleri söz konusu olabiliyorsa, aynı

şekilde mekânın da bir o kadar insanın üzerinde, onun davranışlarının, duygusal yapısının, hissiyatının, kimlik ve karakterinin şekil almasında etkisi şüphe götürmez bir gerçektir. İhtiyaçları doğrultusunda mekâna anlamlar yükleyen insan onu faaliyet alanı olarak nasıl kendi tesiri altına alabiliyorsa ve kullanabiliyorsa, aynı şekilde mekân da insanı psiko-sosyal, kültürel ve ontolojik açıdan değiştirmekte ve hayatına yön vermektedir.

İnsanın mekânla ve mekânın insanla olan bitmeyen bu karşılıklı münasebeti güzel sanatların bir şubesi olan şiire de doğrudan tesir etmiştir. Şiir, insanın mekânla arasındaki etkileşime yoğunlaşarak, onların birbirlerine yükledikleri anlam ve duygu yansımalarını açığa çıkarır. Mekânı insanın bir uzvu, ruh hali ve kimlik arayışı olarak işlerken, ona şekil veren bir unsur haline dönüştürür. Şiirde insan ve mekân unsurları şâirin kimliği, kültürü, tahsili, bakış açısı, zarafet anlayışı, ruh ve hayâl dünyası hakkında fikir vererek, şiire ayrı bir anlam derinliği ve boyutu kazandırır.

Bu çalışmada, klasik Türk şiirinin günümüzdeki temsilcilerinden biri olan Divân sahibi Ömer Demirbağ'ın şiirlerinde insan-mekân etkileşimine dayalı olarak insan tiplerleri ve mekân betimlemeleri incelenmiştir. Demirbağ, Dîvân'ında yer verdiği şiirlerinde, içinde yaşadığı zamanın dilini kendine has mizacıyla dizelere aktarmıştır. Birbirinden farklı zaman aralıklarında dolaşarak, şiirlerinde insan tiplerlerini ve mekân betimlemelerini de işlemiştir. İçinde yaşadığı zamanın canlı bir şahidi olarak coğrafi mekân unsurlarını şiirlerine taşımıştır. Şiirinde mekânları ifade ederken Arabistan özelinde Mekke, Yesrîb, Sevr, Hirâ, Arâfât, Uhûd, Merve, Safâ, Kâbe, Zemzem gibi isimleri zikretmekle kalmamış, bunun yanında Harput, Elazîz, Karabağ, Ayasofya, Lübnan, Filistin, Gazze, Sidre-i Ma'nâ gibi millî, coğrafi, siyasi, kutsal ve kozmik unsurlara yer vermiştir. Ömer Demirbağ, şiirlerinde tasavvufa

olan eğiliminden dolayı dinî ve millî bir tavırla mekâna kutsallık atfetmiş, şiirlerine çeşitli mekân tiplerini giydirmiştir. Yaşadığı dönemin canlı bir şahidi olarak mekânları kendine özgü bir tarzda şiirinde konu edinirken, kendi ontolojik öz varlığını sürdürme açısından mekânlara tutunmaya çalışmıştır.

Demirbağ, şiirlerinde çeşitli edebi, dini, tarihi ve yakın tiplerine yer vermiştir. Edebî tipler örneklerinde Bâkî, Fuzûlî, Hassân bin Sâbit, Hatâyî, Nesîmî, Nedîm, Cahit Sıtkı Tarancı, Ahmet Haşim, Abdülhak Hamit ve Yûnus Emre gibi edebî şahsiyetler hakkında beyitler kaleme almıştır. Dinî tipler örneklerinde Hz. Muhammed Mustafâ (s.a.v), Hz. Îsâ, Hz. Musâ, Hz. İbrahim, Hz. Yakup, Hz. Yûsuf, Hz. Nûh, Hz. Yahyâ, Hz. Zekeriyâ ve Hz. Lokmân peygamberlere, Bilâl (r.a), Hamza (r.a), Züleyha ve Veysel Karanî hazretlerine ve ayrıca Yezîd, Ebû Cehil, Fir'avun, Hz. Pîr gibi isimleri zikretmiştir. Tarihî ve mitolojik tipler örneklerinde Hitler, Ramses, Büyük İskender, Cem (İran Padişahlarından), Rüstem-i Zâl, Câlûs (Bergamalı Galen), Lark Vilks (karikatürist), Kays (Mecnûn) ve Leylâ isimlere yer vermiştir. Tipler örneklerinde Bülbül, Cân, Sevgili, Yâr, Mâh, Âhû, Server, Dilber, Şûh, Habîb, Gül, Şâh, Cânân, Serv-i hırâman, Serv-kad, Nigâr, Sultân, Âfet, Gonca, Zâlim, Rakîb, Ağyâr, Diken, Har, Ehl-i Şiir, Ârif (Ehl-i İrfân), Kul, Gedâ, Fakîr, Zâhid, Derviş (Mevlevî), Mürşit, Sultan, Bey, Moskof, Afgan, Hemrâh (ağabey), Sâkî ve Sufî gibi isimler kullanmıştır.

Demirbağ, şiirlerinde kendine özgü üslûbu ve zarafetiyle insanı ve mekânı betimlemeye ve resmetmeye çalışmıştır. Şiirinde çeşitli dinî, tasavvufî, edebî, güncel, tarihî ve mitolojik kişilikleri dillendirmiştir. Mekân betimlemelerine millî ve dinî bir bakışı düzleminde yer vermiştir. Şiirlerinde kutsal ve kutsal olanları mekânsal betimlemeler şekliyle anarak örneklendirmiştir.

KAYNAKÇA

- Balta, S. (2025). Ömer Demirbağ ve Şiiri, İstanbul: Kriter Yayınevi, 1. Baskı.
- Belli, H., & Mum, C. (2021). Klasik Türk Şiirinde Terkiplerdeki Somutlaştırma ve Duygu Aktarımı. *Bilig*, (97), 79-108.
- Canatac. A. M. (2015). Divan Edebiyatı Geleneğinin Büyük Şairi Ömer Demirbağ, Fırat Üniversitesi Harput Uygulama ve Araştırma Merkezi Uluslararası Harput'a Değer Katan Şahsiyetler Sempozyumu, Elâzığ 14-16 Mayıs, Tam Metni içinde (335-341).
- Demirbağ, Ö. (2024). Dîvân, Ankara: T.C. Cumhurbaşkanlığı Diyanet İşleri Başkanlığı, 1. Baskı.
- Demirel, H. G. (2014). Klasik Türk Şiirinde 'Mekân'ın Sembolik Yorumu. *Journal of International Social Research*, 7(34).
- Ergül, H. (2016). İnsan ve Mekân, *SD İlkbahar*, 10-13.
- Erkal, A. (2021). Klasik Türk şiirinde mazmunlaşan mekânlar: Puthâneler. *Uluslararası Anadolu Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(3), 1094-1108.
- Güler, Ö. F., & Yıldız, M. (2023). Eşrefoğlu Rûmî Dîvânı'ndaki dinî tipler üzerine bir değerlendirme. *RumeliDE Dil ve Edebiyat Araştırmaları Dergisi*, (32), 695-722.
- <https://www.instagram.com/p/DXulfSxjBnj/>
- İpekten, H. (1990). *Nailî Divanı*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Karadavut, N. (2025). Zâtî'nin Şiirlerinde Mekânın Poetikası. *Turkish Studies-Language & Literature*, 20(4), 2777-2800.
- Özgel, A. (2020). İnsan Nedir? Konferansı, Tahsin Görgün. *Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, (17), 174-180.

- Şen, S. M. (2010). İnsan. Ankara: Haber Ajanda Yayınları, 1. Baskı.
- Tekin, N., & Bozkurt, K. (2023). Mekân, İnsan ve Edebiyat. *Batman Akademi Dergisi*, 7(2), 238-259.
- Uludağ, E. (2021). Tip ve kişilikler açısından Fuzûlî dîvânı. *Journal of Turkish Research Institute*, (70), 149-224.
- Yıldırım, O. (2022). Gelibolulu Sürûrî Dîvânı'nda Tipler. *Karamanoğlu Mehmetbey Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 5(2), 238-250.
- Yilter, S. (2024). Leylâ Hanım Dîvânı'nda Leylâ Tiplerleri. *Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Dergisi*, 5(2), 49-70.
- Yilter, S. & Örs, E. N. (2025). Bir Dîvân Şairi Ömer Demirbağ, İstanbul: İhlamur Akademi, 1. Basım.

MEŞÂ'İRÜ'Ş-ŞU'ARÂ'DA AYET VE HADİS İKTİBASLARI¹

Serhat KAYA²

Ömer Faruk GÜLER³

1. GİRİŞ

Klasik Türk edebiyatı, Türklerin İslam kültüründen etkilenmeleri sonucu oluşturdukları bir edebiyattır. Farklı adlarla da anılan bu gelenek,⁴ Arap ve Fars kültürünün etkisiyle gelişmiş ve XIII-XIX. yüzyıllar arasında varlığını sürdürmüştür.

Divan edebiyatı metnlerinin tam manasıyla anlaşılabilmesi için öncelikle bu eserlerin doğru bir şekilde tenkitli metnlerinin ortaya konulması, sonrasında ise halka mal edilmesi yani sadeleştirilerek yayımlanması elzemdir (Kut, 1999, s. 191). Bu aşamalardan sonra ise metinlerin içeriklerinin detaylandırılması, hem üslup hem de muhteva tespiti için önemlidir. Bu doğrultuda hızla devam eden metin çalışmaları yanında muhteva araştırmaları da bu edebî ürünlerin daha iyi anlaşılmasına katkı sağlamaktadır. Bütün dünya edebiyatlarının

¹ Bu çalışma, TÜBİTAK 2209-A 2024 2. dönem başvuruları kapsamında desteklenmiştir. Çalışma, 21-23 Mayıs 2026 tarihinde Ardahan'da düzenlenen "III. Uluslararası Edebiyat, Dil ve Eğitim Araştırmaları Sempozyumu"nda Özet Bildiri olarak sunulmuştur.

² Öğrenci, Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, ORCID: 0009-0005-1650-9463.

³ Dr. Öğr. Üyesi, Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Fen Edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, ORCID: 0000-0002-6697-556X.

⁴ Klasik Türk edebiyatının isimlendirme meselesiyle alakalı bazı görüş ve çalışmalar için bk.: (Akün, 2014, s. 15; Dağlar, 2016; Kardaş, 2024; Köksal, 1996; Şentürk, 2006, s. XII-XIII).

ilham aldığı ve dayandığı sözlü ya da yazılı kaynaklar vardır. Divan edebiyatı da sözlü ve yazılı birçok kaynaktan beslenmiştir.

Bu edebiyatın yararlandığı sözlü kaynaklar arasında destanlar, masallar, halk hikâyeleri, dinî menşeli sözlü ürünler, atasözleri, deyimler, efsaneler ve halk inanışları sayılabilir. Yazılı kaynaklar ise Kur'ân-ı Kerîm, hadisler, Arap ve Fars edebî ürünleri, mitoloji, İslami ilimler ve eserler ile Türk yazılı kültüründen oluşmaktadır. Divan edebiyatı, sözlü gelenekten aldığı halk kültürünü ve yazılı kaynaklardan edindiği dinî birikimi bir araya getirerek kendine özgü bir edebî yapı oluşturmuştur. Bu dinî kaynaklar içerisinde bilhassa Kur'ân-ı Kerîm ve hadisler, gerek manzum gerek mensur eserlerde en sık başvurulan metinler arasında yer almıştır. Şairler, ayet ve hadislerden iktibas yoluyla yararlanarak hem anlatımlarını güçlendirmiş hem de eserlerine anlam derinliği kazandırmışlardır. Bu nedenle klasik metinlerde yer alan ayet ve hadis iktibaslarının tespiti ve değerlendirilmesi, metinlerin daha doğru anlaşılması bakımından önem taşımaktadır.

Divan edebiyatında ayet ve hadis iktibasları üzerine çeşitli çalışmalar yapılmıştır. Özellikle Reyhan Keleş tarafından divan şiirindeki ayet ve hadis iktibasları metin örnekleri üzerinden kapsamlı bir şekilde ele alınmıştır (Keleş, 2021). Bunun yanı sıra, manzum metinlerde ayet ve hadis iktibaslarını inceleyen müstakil çalışmalar da bulunmaktadır (Ağarı, 2022; Ay, 2020; Güngör, 2006, 2007; Haksever, 2009; Kaçar, 2006; Keleş, 2012, 2013; Metin, 2024; Yekbaş, 2010). Bu çalışmalar, divan şairlerinin ayet ve hadisleri anlatımı güçlendirmek ve düşüncelerini desteklemek amacıyla eserlerinde çeşitli şekillerde kullandıklarını ortaya koymaktadır. Buna karşılık mensur eserlerde ayet ve hadis iktibaslarını konu alan çalışmaların sınırlı olduğu görülmektedir.

Divan edebiyatında dinî kaynakları eserlerinde başarılı bir şekilde kullanan isimlerden biri de XVI. yüzyılın önemli şair ve

tezkire yazarı Âşık Çelebi'dir (Kılıç, 2010, s. 27). Türk edebiyatında önemli bir yer edinen Âşık Çelebi'nin en tanınmış eseri *Meşâ'irü's-Şu'arâ*'dır. Müellif, bilhassa tezkiresindeki kendine has üslubuyla dikkat çekmektedir.

Âşık Çelebi, manzum ve mensur eserlerinde Türkçe, Arapça ve Farsça atasözü, deyim, mesel ve kalıplaşmış ifadeleri yoğun biçimde kullanmıştır. Özellikle hem Dîvân'ında hem de tezkiresinde Türkçe atasözü ve deyimlere sıkça yer vermesi (Güler, 2024; Kılıç, 1996), Türkçe söz varlığının kullanımı bakımından dikkat çekicidir. Bunun yanında Âşık Çelebi, ayet ve hadis iktibaslarını da eserlerinde yer yer kullanarak anlatımını güçlendirmiş ve üslubuna zenginlik kazandırmıştır. Nitekim söz konusu tezkire atasözleri, deyimler, Arapça ve Farsça meseller, ayetler, hadisler, ilginç hikâyeler ve latifelerle (Sona, 2016) zenginleşen üslubu sayesinde tezkire geleneği içerisinde ayrıcalıklı bir yere sahip olmuştur. Tarafımızca yapılan incelemede, *Meşâ'irü's-Şu'arâ*'da ayet ve hadis iktibaslarının önemli bir yer tuttuğu tespit edilmiştir. Bu durum, müellifin dinî kaynaklardan anlatımını güçlendirmek amacıyla yararlandığını ortaya koymaktadır.

Bu çalışmada, *Meşâ'irü's-Şu'arâ*'da yer alan ayet ve hadis iktibasları incelenmiştir. Bu doğrultuda eser taranmış, tespit edilen ayet ve hadis iktibasları kullanım biçimleri ve metindeki işlevleri bakımından değerlendirilmiştir.

2. İKTİBAS SANATININ KLASİK TÜRK EDEBİYATINDAKİ YERİ

Türklerin İslamiyet'i kabul etmelerinden sonra Kur'ân-ı Kerîm ve hadisler, klasik Türk edebiyatının beslediği temel kaynaklar arasında yer almıştır. Şair ve yazarlar, anlatımlarını güçlendirmek ve düşüncelerini desteklemek amacıyla ayet ve hadislerden sıkça yararlanmış, bunlardan ilham almışlardır

(Canım, 2016, s. 181; Levent, 1984, s. 101). Bu dinî kaynaklar, manzum ve mensur eserlerde kimi zaman iktibas yoluyla doğrudan, kimi zaman ise telmih veya mealen aktarma yoluyla dolaylı biçimde metinlere yansıtılmıştır (Pala, 2008, s. 35). Bunlar arasında iktibas, klasik Türk edebiyatında en yaygın başvurulan anlatım yollarından biri olmuştur.

Lügat anlamı itibarıyla *ateş yakmak için bir yerden ateş veya köz almak* anlamına gelen iktibas (Erkan, 2013, s. 250; Redhouse, 2011, s. 163), belâgatte nazım veya nesirde ayet ve hadislerden bir kısmının ya da tamamının metin içerisinde kullanılmasıdır (Hatîb el-Kazvînî, ts., s. 167; Saraç, 2014, s. 274). Klasik Türk edebiyatında yazarlar, iktibas sanatından yararlanarak ayet ve hadisleri metinlerine dâhil etmiş, böylece anlatımlarını kuvvetlendirmişlerdir. Âşık Çelebi de ayet ve hadis iktibaslarını eserlerinde başarıyla kullanan müelliflerden biridir. O, hem Dîvânı'nda hem de *Meşâ'irü's-Şu'arâ*'da bu sanattan yararlanmış, özellikle tezkiresinde iktibasları biyografik anlatımın önemli bir parçası hâline getirmeyi başarmıştır.

3. MEŞÂ'İRÜ'S-ŞU'ARÂ'DA ÂYET VE HADİS İKTİBASLARI

3.1. Âyet-i Kerîme İktibasları

Âşık Çelebi, *Meşâ'irü's-Şu'arâ*'da şair biyografilerini kaleme alırken zaman zaman ayet-i kerimelerden yararlanmışır. Müellif, ayetleri kimi zaman tam, kimi zaman ise kısmen iktibas ederek biyografilerde anlattığı olayları, dikkat çekici anekdotları ve kişilerin özelliklerini daha etkili bir şekilde ifade etmeye çalışmıştır. Ayetlerin metin içerisinde yerli yerinde kullanılması, tezkirenin dikkat çeken üslup özelliklerinden biri olmuştur. Bu kullanım biçimi, anlatımı kuvvetlendirmekle birlikte metne bir derinlik de kazandırmıştır. Eserde tespit edilen ayet iktibasları aşağıda değerlendirilmiştir. Değerlendirme yapılırken metindeki

kullanım biçimi ve işlevi bakımından öne çıkan iktibaslar üzerinde durulmuş, diğer kullanımlar ise liste hâlinde verilmiştir. Ayrıca yalnızca Âşık Çelebi'nin kendi anlatımı içerisinde yer verdiği ayet iktibasları değerlendirilmiş olup şairlerden nakledilen manzum örneklerde geçen iktibaslar inceleme kapsamı dışında bırakılmıştır.

a. Haseden min indî enfüsihim (el-Bakara, 2/109)

Bakara Suresi'nin 109. ayetinde geçen “*Haseden min indî enfüsihim*” ifadesi, “içlerindeki kıskançlıktan ötürü...” şeklinde tercüme edilmektedir. Bu ayetin ilgili kısmı Ahmed Paşa maddesinde zikredilmiştir. Ahmed Paşa, Sultan II. Mehmed'in takdirini kazanmış, sırasıyla kazaskerlik, musahiplik, padişah hocalığı ve nihayet vezirlik görevinde bulunmuştur. Kaynakların belirttiğine göre Ahmed Paşa'nın saraydaki genç içoğlanlardan birine karşı ilgi duyduğu yönündeki ithamlar padişaha ulaştırılınca şair hapsedilmiştir. Bunun üzerine Kerem Kasidesi'ni kaleme alan Ahmed Paşa, padişah tarafından affedilmiştir (Canım, 2000, s. 157; Kılıç, 2010, s. 287). Âşık Çelebi, şairin başından geçen bu olayı anlattığı bölümde ilgili ayetteki ifadeyi iktibas ederek bu suçlamaların kıskançlıktan kaynaklandığını vurgulamıştır. Böylece şaire yöneltilen suçlamaların kıskançlıktan ileri geldiği düşüncesi, ayet iktibasıyla pekiştirilmiştir:

“... birkaç ehl-i fesâd hussâd **haseden min ‘indî enfüsihim** harîm-i hâsda olan içoglanlarından birine ışk-bâzlık (...) ider diyü isnâd-ı töhmet iderler.” (s.112).⁵

b. Kemeseli'l-ankebût (el-Ankebût, 29/41)

Ankebût Suresi'nde geçen bu ayette, Allah'tan başkasını dost edinenlerin durumu örümcek ağı benzetmesiyle anlatılmaktadır (Karaman, Çağrııcı, Dönmez, & Gümüş, 2014, c.

⁵ Metin örneklerinin alındığı kaynak için bk.: (Kılıç, 2010).

4, s. 270). Âşık Çelebi bu ayeti Kemâl Paşa-zâde Ahmed Çelebi maddesinde zikretmiştir. Müellif, şairin âlimliğini ve şairliğini anlattığı bölümde onun hayal gücünü ve fikirlerini ince bir işçilikle âdetâ ördüğünü ifade ederken bu iktibasa yer vermiştir. Burada dikkat çeken nokta ise ayette örümcek ağının zayıflığı vurgulanırken Âşık Çelebi'nin örümcek ağının girift yapısından hareketle şairin hayal gücü ve düşünce dünyasını tasvir etmiş olmasıdır:

“Kemeseli’l-‘ankebûti (...) hasb-i hâl olur.” (s.295).

Bu örnek, Âşık Çelebi'nin zaman zaman ayetlerin asıl mesajından bir ölçüde uzaklaşarak anlatmak istediği hususla bağlantılı kısmını öne çıkardığını göstermektedir. Bu durum, müellifin iktibasları kullanma biçimine ilişkin bir üslup özelliği olarak dikkat çekmektedir.

c. Eyne’l-meferr (el-Kıyâmet, 75/10).

Kıyâmet Suresi'nin 10. ayetinden iktibas edilen “eyne’l-meferr” yani “kaçacak yer var mı?” (Karaman vd., 2014, c. 5, s. 503) ifadesi, İshâk Çelebi maddesinde zikredilmiştir. Ayette Kıyametin kopacağını anlayan insanların kaçacak yer arayacağına işaret edilmektedir. Müellif, dünya hayatında ferahlık gibi görünen birçok şeyin gerçekte dert ve sıkıntıya dönüşebileceğini ifade ettikten sonra bu ayetten iktibasta bulunmuştur. Böylece dünya hayatının aldatıcılığına ilişkin düşünce ayet iktibasıyla desteklenmiş ve anlatım daha etkili hâle getirilmiştir:

“... mûcib-i şâdî mülâhaza olunan vâdî vâdî-i derd ü gamdur el-hazer el-hazer min kabli en tekûle eyne’l-meferr” (s.341).

ç. Lem yatmishünne insün kablehüm ve lâ cânn (el-Rahmân, 55/74)

Rahmân suresinde geçen bu ayet-i kerimede, cennet nimetlerinden olan hurilerden bahsedilirken onlara daha önce insan yahut cin kimsenin dokunmadığı anlatılmaktadır (Karaman vd., 2014, c. 5, s. 212). Âşık Çelebi ise bu ayeti Emrî Çelebi maddesinde şairin, şiirlerinde daha önce kimsenin aklına gelmemiş özgün fikirler kullandığını ifade etmek için kullanmıştır. Bu hususta *bikr-i mânâ*, *bikr-i fikr* ve *bikr-i mazmûn* terimleri gündeme gelmektedir. Divan şairleri, şiirde özgün manalar ve hayaller ortaya koymaya önem vermiş, bu doğrultuda daha önce söylenmemiş fikirler bulmayı değerli görmüşlerdir (Mengi, 2010, s. 23). Âşık Çelebi de ilgili maddede şairin fikirlerinin özgünlüğünü anlatmak için “*ebkâr-ı efkâr*” ifadesini kullanmış ve ardından söz konusu ayeti konuya uygun olarak lafzen zikretmiştir:

“*Ol kadar ebkâr-ı efkâr ki lem yatmishunne insün kablehüm ve lâ cânnun dur ol cem ‘itmişdür ki dîvân-ı hûr-ı ‘ıyn ile memlû firdevsüñ ‘aynı olmuşdur* (s.359).

Aynı ayet, Fevrî maddesinde de benzer bir bağlamda kullanılmıştır:

“*Ey nâzım-ı dürer-i gurer-i silk-i ma’ânî-i ferhunde-beyânî ki lem yatmishünne insün kablehüm velâ cânnun*” (s.1233).

d. Nesyen mensiyyen (el-Meryem, 19/23)

Hız. Meryem, Kur’ân-ı Kerîm’de anlatıldığına göre Hız. İsa’ya hamile kalmış, toplumdan uzak bir yere çekilmiş ve doğum sancıları başlayınca da mahcubiyet ve endişeyle “keşke bundan önce ölseydim de unutulup gitseydim” (Karaman vd., 2014, c. 3, s. 595) demiştir. Tezkirede bu ayetin yalnızca “unutulanlar gibi unutuldu” (nesyen mensiyyen) kısmı iktibas edilmiş ve Bahrî’nin

inşa konusundaki mahareti anlatılırken kullanılmıştır. Müellife göre Bahrî, remlde Zenâtî'den⁶ üstün, şiirde Lebîd⁷ seviyesindedir. İnşa sahasında ise şair o derece ileridir ki “Molla Münşî”⁸ onun karşısında âdetâ unutulup gitmiştir:

“Remlde Zennâtî'nün 'ilmi bunun 'öşr-i 'âşiridür. Şi'rde Lebîd'dür. İnşâda bunun inşasına göre Monlâ Münşî **nesyen mensiyyen mensî** ve kendü belîddür” (s.416-417).

e. Sümme enşe'nâhü halkan âhar (el-Mü'minûn, 23/14)

Bu ayet-i kerîmede insanın yaratılış evreleri söz konusu edilmektedir. Cenâb-ı Hak, önceki ayetlerde insanın çamurdan nutfeye uzanan yaratılış sürecini anlatmış, bu ayette ise sırasıyla alaka, et parçası, kemikler ve kemiklerin etle kaplanmasını zikrettikten sonra insanın *bambaşka bir yaratılışla meydana getirildiğini* belirtmiştir. Âşık Çelebi Kâmî Efendi'nin (ö.1579) inşadaki üstünlüğünü anlatırken onun, bu alanda özgün bir üslup oluşturduğunu vurgulamak adına bu iktibastan yararlanmıştır. Burada ayetin anlamıyla birlikte, “inşâ” kelimesi ile ayetteki “enşe'nâ” fiili arasında ayrıca bir anlam ilişkisi kurulduğu da dikkat çekmektedir:

“Ve bi'l-cümle şi'rleri şu'ûr-ı erbâb-ı fitnat derecesinden a'lâter, inşâları hod inşâ'allâh sebeb-i ahhâr-ı **summe enşe'nâhu halkan âhardur**” (s.704).

Aynı ayete Fevrî maddesinde de rastlanmış olup burada da ayet, şairin inşadaki üstünlüğü vurgulanmak amacıyla iktibas edilmiştir:

⁶ Zenâtî XIII. yüzyılda yaşamış, remil tarihinin bilinen en büyük ustalarından biridir (Çelebi, 2007).

⁷ Lebîd; “Câhiliye devrinde de yaşamış olan (muhadram) muallaka sahibi İslâm şairi” (Tülücü, 2003)'dir.

⁸ Monlâ Münşî, tezkirede üç yerde geçmekte ve her üçünde de inşâ konusunda mukayese unsuru olarak kullanılmaktadır. Burada Monlâ Münşî'nin kimliği hakkında kesin bir tespitte bulunmak güçtür. Bununla birlikte, inşâ sahasında tanınan ve bu alanda ölçü kabul edilen bir münşî olarak zikredildiği söylenebilir.

“Egerçi inşâları sâ’ir inşâlardan mu’ahhardur ammâ mukaddimlere göre mazhar-ı **summe enşe’nâhu halkan âhardur**” (s.1225).

f. Men dehalehû kâne âminen (Âl-i İmrân, 3/97)

Bu ayet, tezkirede Sultân Cem maddesinde geçmektedir. Âyet-i kerîmede Kâbe’ye giren kimsenin emniyet ve güven içerisinde olacağı bildirilmektedir (Karaman vd., 2014, c. 1, s. 634). Kaynaklara göre Sultân Cem, ağabeyi II. Bayezid ile giriştiği taht mücadelesini kaybedince Kahire üzerinden hac farızasını yerine getirmek üzere Mekke-i Mükerreme’ye gitmiştir. Otuz sekiz gün sonra Medîne-i Münevvere’ye geçmiş, toplam seksen günün ardından ise yeniden Kahire’ye dönmüştür (Okur Meriç, 2006, s. 97). Âşık Çelebi’ye göre Cem, âyet-i kerîmenin bildirdiğinin aksine Mekke’de bulunmasına rağmen huzura kavuşamamış ve kalbi mutmain olmamıştır. Müellif, Sultân Cem’in içerisinde bulunduğu sıkıntılı durumu bu iktibas aracılığıyla vurucu bir şekilde yansıtmıştır:

“Çün ve **men dehalehû kâne âminen mefhûmından emân bulmadı ve Mekke’de karâr ile kalbi mutma’in olmadı**” (s.489).

g. Ke-serâbin bi-kî’atin (Nûr, 24/39)

Tezkirede aktarıldığına göre İşretî, Eskişehir kadısı iken bir zaviyeyi teftiş etmiş, vakıf mallarındaki usulsüzlükleri ortaya çıkarmıştır. Bunun üzerine zaviyenin medreseye dönüştürülmesi emredilmiş, bid’at ve hevâ yerine ilim ve tedrisin hâkim olması gerektiği ifade edilmiştir. Âşık Çelebi, zaviyenin önceki durumunu tasvir ederken Nûr Suresi’nde inkârcıların amellerinin çöldeki seraba benzetildiği ayetten iktibasta bulunmuştur:

“Tedrîs ü fetvâ bid’at ü hevâya ni’me’l-bedel ola ve ol buk’a **keserâbin biki’atin** iken menba’-ı âb-ı ‘ilm ü ‘amel ola.”(s.1082).

Bu örnekte ayette geçen serap benzetmesi, zaviyenin eski hâlinin faydasızlığını ifade etmek amacıyla kullanılmıştır. Böylece müellif, ilim ve tedrisin hâkim olduğu yeni durum ile önceki durumu ayet iktibası aracılığıyla karşılaştırmış ve anlatımı daha etkili hâle getirmiştir.

h. Merace'l-bahreyni yeltekiyân/Yahrucü minhüme'l-lü'lü'ü ve'l-mercân (er-Rahmân, 55/19, 22)

Rahmân Suresi'nin 19 ve 22. ayetleri Ferîdûn Ağa (ö. 991/1583) maddesinde art arda iktibas edilmiştir. Âşık Çelebi, Ferîdûn Ağa'nın *Nüzhetü'l-esrâr fî Feth-i Kal'a-i Sigervâr* adlı eserinde iki sultanın birlikte zikredilmesini “iki denizin kavuşması” (Karaman vd., 2014, c. 5, s. 202) ayetiyle ifade etmiştir. Zira eserde Kanûnî Sultan Süleyman'ın Zigetvar Seferi ve bu esnadaki vefatı ile II. Selim'in tahta çıkışı birlikte ele alınmaktadır (Özcan, 1995, s. 397). Müellif, bu kavuşmadan doğan şiir ve inşayı ise aynı surenin devamındaki “o denizlerin ikisinden de inci ve mercan çıkar” (Karaman vd., 2014, c. 5, s. 202) ayetiyle ilgi kurarak anlatmıştır. Bu kullanım da Âşık Çelebi'nin ayetleri metnin bağlamına uygun ve anlam bütünlüğünü koruyacak şekilde iktibas ettiğini göstermektedir:

“Asl-ı kaziyye ve kıssa ki cem'-i hâtime ve fâtiha-i sultân[eyn] ile **merace'l-bahreyni yeltekiyândur**. Ve dürcinde derc olan şi'r ü inşâ ma-sadak-ı **yahrucü minhume'l-lü'lü'ü ve'l-mercân dur**”(s.512).

İncelenen örneklerin dışında, tezkirede yer alan diğer ayet iktibasları aşağıdaki tabloda listelenmiştir:

Tablo 1. Tezkirede geçen ayet-i kerimeler listesi.

	Sure/Ayet	Şair Maddesi	Sayfa
1.	el-A'râf, 7/179	İshâk Çelebi	341
2.	el-Kalem, 68/1	Bâkî	409
3.	Nûr, 24/46	Cevherî	500
4.	ed-Duhâ, 93/10	Merdümî	804
5.	er-Rahmân, 55/22	Mîrî	836
6.	en-Nahl, 16/16	Necmî	862
7.	eş-Şûrâ, 42/40	Nişânî-i Evvel	869
8.	Âl-i İmrân, 3/26	Nişânî Beg	874
9.	Nûr, 24/35	Nişânî Beg	874
10.	el-Enbiyâ, 21/35	Na'tî	885
11.	er-Rahmân, 55/29	Sürûrî Çelebi	968
12.	et-Tevbe, 9/125	Ârif	1025
13.	Yûsuf, 12/93	'Abdî	1048
14.	en-Necm, 53/3	Â'îşe Hâtûn	1135
15.	er-Rahmân, 55/29	Feridûn Ağa	1180
16.	el-Kalem, 68/1	Feridûn Ağa	1180
17.	en-Nahl, 16/90	Feridûn Ağa	1182
18.	Yâsîn, 36/39	Fazlî	1187
19.	el-Kasas, 28/9	Fazlî	1190
20.	Yâsîn, 36/14	Fazlî	1190
21.	İbrâhîm, 14/27	Fevrî Efendi	1222
22.	ez-Zümer, 39/22	Fevrî Efendi	1222
23.	el-Ahkâf, 46/31	Fevrî Efendi	1224
24.	er-Rahmân, 55/58	Fevrî Efendi	1233
25.	er-Rahmân, 55/74	Fevrî Efendi	1233
26.	ez-Zuhuf, 43/32	Fevrî Efendi	1237
27.	Nûr, 24/40	Fevrî Efendi	1238
28.	el-Kehf, 18/22	Fevrî Efendi	1244
29.	el-A'râf, 7/88	Fevrî Efendi	1250
30.	eş-Şuarâ, 26/227	Fevrî Efendi	1250
31.	er-Rahmân, 55/29	Fevrî Efendi	1252
32.	Yûnus, 10/64	Fevrî Efendi	1254
33.	İbrâhîm, 14/39	Sâlih Çelebi	1273
34.	el-Kehf, 18/22	Sabûhî	1284
35.	el-Ahkâf, 46/31	Sabûhî	1284
36.	en-Necm, 53/3	Sun'î Çelebi	1299
37.	en-Necm, 53/4	Sun'î Çelebi	1299
38.	el-Alak, 96/4-5	Şâh Kâsım	1415
39.	el-Hac, 22/60	Hızrî	1533
40.	Âl-i İmrân, 3/134	Gubârî	1615
41.	en-Neml, 27/65	Garâmî	1625
42.	el-Mü'min, 40/12	Garîbî	1633

3.2. Hadîs-i Şerîf İktibasları

Âşık Çelebi, *Meşâ'irü's-Şu'arâ*'da şair biyografilerini kaleme alırken hadis-i şeriflerden de yararlanmışır. Müellif, hadisleri kimi zaman tam, kimi zaman ise kısmen iktibas ederek biyografilerde anlattığı olayları, şairlerin özelliklerini ve karşılaştıkları durumları daha etkili bir şekilde ifade etmeye çalışmışır. Hadislerin metin içerisinde yerli yerinde kullanılması, tezkirenin dikkat çeken üslup özelliklerinden biridir. Eserde tespit edilen hadis iktibasları aşağıda değerlendirilmiştir. Değerlendirme yapılırken metindeki kullanım biçimi ve işlevi bakımından öne çıkan iktibaslar üzerinde durulmuş, diğer kullanımlar ise liste hâlinde verilmiştir.

a. Erihnî yâ Bilâl - Kellimînî yâ Humeyrâ

Kemâl Paşa-zâde Ahmed Çelebi maddesinde peşpeşe zikredilen bu iki hadis, onun hem ilmî hem de beşerî yönünü ortaya koymak amacıyla kullanılmışır. “Beni ferahlat yâ Bilâl” anlamına gelen hadis, Hz. Peygamber’in Bilâl-i Habeşî’den ezan okumasını isteyerek namazla huzur bulmayı ifade ettiği sözdür (Ebû Dâvûd, t.s., c. 5, s. 596). Âşık Çelebi bu hadisi, Kemâl Paşa-zâde’nin ilim, ders, fetva, zühd ve takvâ ile meşguliyetini anlatmak için kullanmışır. “Ey Hümeyrâ (Âişe), benimle konuş!”⁹ anlamındaki söz ise onun insani yönüne işaret etmek amacıyla kullanılmışır. Böylece müellif, Kemâl Paşa-zâde’nin ilmî kişiliği ile şiir ve nesir bağlamındaki edebî yönünü, bu iki hadis-i şerif ile yansıtmışır.

⁹ Sahih hadis kaynaklarında tespit edilemeyen söz, Mevlânâ’nın *Mesnevî*’sinde de yer almaktadır (Mevlânâ Celâleddin-i Rûmî, 2015, s. 122; Yılmaz, 2013, s. 365). “Yâ Hümeyrâ” hitabını içeren rivayetleri konu edinen bir çalışmada, hadis kaynaklarında yer alan Hümeyrâ rivayetlerinin sıhhati ve bu rivayetlere yönelik hadis âlimlerinin değerlendirmeleri incelenmiştir. Buna göre “Kellimînî yâ Hümeyrâ” lafzının sahih hadis kaynaklarında yer almadığı, “Yâ Hümeyrâ” hitabını içeren rivayetlerin ise büyük ölçüde zayıf veya mevzû kabul edildiği belirtilmiştir (Gerçek, 2025, s. 219).

“Ders ü fetvâ ve zühd ü takvâ içinde muûcibince **erihnî yâ Bilâl** veşkınce sevâd-ı hatt-ı Bilâl-i şî’âr ‘ulûm u fûnûn ile tervîh-i rûh-ı ‘ulvî itdüklerinden soñra bi-hasebi’t-tîneti’l-beşeriyyeti **kellimîni yâ Humeyrâ** diyü levâzım-ı şî’âr-ı tabî’îye tenezzül iderlerdi” (s.298).

Her ne kadar “Kellimîni yâ Hümeyrâ” lafzı sahih hadis kaynaklarında tespit edilemese de Âşık Çelebi’nin bunu bir hadis olarak zikretmesi, söz konusu rivayetin XVI. yüzyıl Osmanlı metinlerinde kullanıldığını göstermesi bakımından dikkat çekicidir.

Aynı iki hadis, Sürûrî Çelebi maddesinde de benzer bir işlevle birlikte kullanılmıştır. Âşık Çelebi, Sürûrî’nin tefsir, hadis ve fıkıh gibi dinî ilimlerle meşguliyetini “Erihnî yâ Bilâl”, gazel ve şiir sahasındaki faaliyetini ise “Kellimîni yâ Humeyrâ” sözüyle ifade etmiştir. Bu tekrar, müellifin söz konusu hadisleri ilmî ve edebî faaliyetleri ifade ederken bilinçli biçimde tercih ettiğini göstermektedir:

“Sâ’ir evkâtda gâh hâme-i ‘anberîn hûtâmdan **erihnî ya Bilâl** kokusın alup Mısra’: ‘İlm ü dîn fikhest u tefsîr ü hadîs

diyü (...) ders idüp şerh iderdi ve gâh sarîr-i kilik-i surhfâmdan **kellimîni yâ Humeyrâ** sadâsın işidüp gülşen-i inse seyrân idüp gazeliyyâtın tedvîn idüp ...” (s.966-967).

b. Ente me’a men ahabte

Hâtifî maddesinde geçen bu hadis, Allah ve Rasulünü çok seven Müslümanlara Hz. Peygamber tarafından bir müjde olarak ifade edilmiştir. “Sen sevdiğinle berabersin” (Yılmaz, 2013, s. 134) anlamı taşıyan bu söz, kişinin dünyada kimi çok severse ahirette onunla birlikte olacağı manasını ihtiva etmektedir. Hâtifî, kendisinin şeyhi, babasının da pîrdaşı Şeyh Bahâüddin-zâde ile olan yakınlığı sebebiyle onunla birlikte hac yolculuğuna çıkmıştır. Şeyhinin Kayseri’de vefat etmesinin ardından kendisi

de bir zaman sonra Van seferi sırasında aynı şehirde vefat etmiş ve şeyhinin kabrinin yakınına defnedilmiştir. Müellif, bu durumu sözk onusu hadisle ilişkilendirerek Hâtîfî'nin şeyhiyle olan manevî yakınlığına işaret etmiştir:

“Merkadı Şeyh-i merkümüñ kabri civârında oldı. Ente ma’a men ahabbe makâli yirin buldı” (s.527).

c. Temûtûne ke-mâ te’îşûne

Hadis kaynaklarında rastlanmayan bu söz, “Nasıl yaşarsanız öyle ölürsünüz” anlamına gelmektedir. Bir rivayete göre Hz. Peygamber, yakın akrabalarına İslam’a davet konuşması yaptığı esnada bu sözü de kullanmıştır (Yılmaz, 2013, s. 641). Âşık Çelebi ise bu sözü Vezni’nin yaşamı ile ölümü arasındaki ilişki nedeniyle zikretmiştir. Zira müellifin aktardığına göre şair, her sohbet meclisinin itibarlı bir kişisi olarak yaşamış, ölümü de buna uygun biçimde meyhane köşesinde tasvir edilmiştir:

“Her sohbetde surâhî gibi serefrâz ve her encümende sebûy-ı mey gibi mümtâz idi (...) Âhir temûtûne kemâ te’îşûne mûcibince kûy-ı harâbâtda künc-i mugânda ve bün-i hum-ı şarâb-ı ergavânda şarâb-âlûdlikle surh-rû ve sürâhî gibi ser-fürû gitdi”(s.560).

Âşık Çelebi, hayatı boyunca fakirlik ve sıkıntılarla karşılaşmasına rağmen cömertlik ve misafirperverliğini sürdüren Sürûrî'nin ölümünü de bu hadisle ilişkilendirmiştir. Müellif, onun ölümünü “bir hâneden bir hâneye irtihâl” şeklinde tasvir ederek ömrü boyunca benimsediği ahlaki yaşayışın huzurla tamamlandığına işaret etmiştir:

“Fi’l-hâl yarağın gördiler, yirine yetürdiler gûyâ ki bir hâneden bir hâneye irtihâl eyledi. Temûtûne ‘alâ mâ te’îşûne muktezâsı üzre telh ü şîrîn ve piyâz u sîrin ve nân-ı cevîn dimezdi, be-her-hâl müsâfirsiz olmazdı, yalıñuz yimek yimezdi.”(s.969).

d. Hubbü'l-vatan mine'l-îmân

Hadis âlimlerine göre uydurma hadisler arasında yer alan bu söz (Aliyyü'l-Karî, 2017, s. 126) “Vatan sevgisi imandandır” anlamına gelmektedir.¹⁰ Tezkirede bu ifade, Hâletî maddesinde geçmektedir. Hâletî, Anadolu’da kadı olduktan sonra Âşık Çelebi’nin ifadesiyle “vatan sevgisi imandandır” diye düşünerek ve validesinin de rızasını gözeterek vatan toprağı olan Rumeli’ye geçmiştir:

“Hubbü'l-vatan mine'l-îmân mûcibince vâldesi rızâsın gözedüp Rûmili'ne geçmege râzî oldı” (s.609).

Aynı söz, Ârifî ve Kadrî Efendi maddelerinde de zikredilmiştir:

“Bir zemândan sonra hubbü'l-vatan mine'l-îmân emrine inkıyâd itdi. İstanbul'a gelüp ... (s.1032).

“Âhir hubbü'l-vatan mine'l-îmân mûcibince vatan-ı aslîye 'azîmet idüp ...” (s.1314).

e. Beşşir mâle'l-bahîli bi-hâdisin ev vârisin

Kimi kaynaklarda hadis olarak zikredilse de sahih kaynaklarda bulunmayan bu söz (Yılmaz, 2008, s. 85) “cimrinin malını mirasçılara müjdele” anlamına gelmektedir. Söz, tezkirede Hasbî maddesinde kullanılmıştır. Âşık Çelebi, Keşfi’nin ölümünden sonra malının oğlu Atâ’ya, Atâ’nın ölümünün ardından ise Hasbî’ye kalmasını bu hadisle desteklemiştir. Müellif bu hadisin ardından “temâm yirine yitdi” diyerek hadisin bu olayda karşılık bulduğunu ifade etmiş, Hasbî’nin de bu servetten bir akçe dahi harcamadan öldüğünü belirtmiştir:

¹⁰ Kimi âlimler, Bakara Suresi’nin 246. ayetini delil göstererek sözün anlam bakımından doğru olduğunu savunurken kimi âlimler ise Nisâ Suresi’nin 66. ayetine dayanarak vatan sevgisi ile iman arasında böyle bir bağ kurulamayacağını ileri sürmüşlerdir (Yılmaz, 2013, s. 225).

“... tonuz kanı olup harâm-ender-harâmdur, fevt olmagla Hasbî'ye intikâl itdi. **Beşşir mâle'l-bahîli bihâdisin ev vârisin** temâm yirine yitdi. Hasbî dahı bir akça harc etmedin öldi” (s.617).

f. en-Nevmü ehu'l-mevti

Bu hadis, “Uyku ölümün kardeşidir” anlamına gelmektedir (Yılmaz, 2008, s. 570). Tezkirede Şem’î maddesinde kullanılmıştır. Âşık Çelebi’nin anlattığına göre Şem’î, bir gün dostlarını davet ederek bir deste mum yaktırır. Bir süre sonra misafirlerinden müsaade isteyip onların zikre devam etmelerini, kendisinin ise biraz dinleneceğini söyler. Dostları bir müddet sonra onu uyandırmak ister ancak cevap alamayınca “uyku ölümün kardeşidir” sözünü hatırlayarak tekrar uyandırmaya çalışırlar. Bu sırada Şem’î’nin vefat ettiğini anlarlar. Âşık Çelebi, bu hadisi Şem’î’nin ölümünü anlatırken kullanmış, böylece onun ölümünün ilk anda uyku sanılmasını, ardından ise bunun gerçek bir ölüm olduğunun anlaşılmasını ifade etmiştir:

“Bir mikdâr zikr itdükden sonra bî-dâr itmek dilerler, birkaç kere çağırıp hareket gelmeyecek **en nevmu ehu'l-mevti** diyü kendin ne ‘aceb aldırmış dirler. Tekrâr uyarmak kasd eylerler ...” (s.1444).

g. Men istevâ yevmâhü fe hüve magbûnun

“İki günü eşit olan aldanmıştır” anlamındaki söz, mevzû hadisler arasında yer almaktadır. Kaynaklarda, Abdülazîz b. Revvâd’ın bu sözü rüyasında Hz. Peygamber’den duyduğunu naklettiği belirtilmektedir (Aliyyü'l-Karî, 2017, s. 244).¹¹ Tezkirede Sâni’î maddesinde kullanılan bu söz, onun kendisini sürekli geliştirmeye çalışan bir kişi olduğunu anlatmak amacıyla zikredilmiştir. Âşık Çelebi, “Men istevâ yevmâhu fe hüve

¹¹ Hadisin tamamı şu şekildedir: “İki günü birbirine eşit olan aldanmıştır. Bugünü dününden daha kötü olan kimse, lânetlenmiştir.” Hadis hakkında daha detaylı bilgi için bk.: (Aliyyü'l-Karî, 2017, s. 244).

mağbûn” sözünü iktibas ederek Sâni‘î’nin ilim ve marifet yolunda her gününü değerlendirdiğini, bu şekilde geçmeyen günlerini ise ömründen saymadığını ifade etmiştir:

“Ve’l-hâsıl geldügi meclisden bî-behre gitmez ve bir gün ki ifâde vü istifâde ve dünki hâlinden kalîl ü kesîr ziyâde ile geçmese **men istevâ yevmâhu fe hüve mağbûnun** hadîs-i şerîfi mazmûn-ı meymûnı mûcibince anı ‘ömrden ‘add itmez” (s.1278).

ğ. Mûtû kable en temûtû

Bu hadis, “Ölmeden önce ölünüz” anlamına gelmekte olup mevzu hadisler arasında yer almaktadır (Aliyyü’l-Karî, 2017, s. 277; Yılmaz, 2013, s. 550). Söz, tezkirede Sürûrî Çelebi maddesinde kullanılmıştır. Âşık Çelebi’nin anlattığına göre Sürûrî, ilâhî tecellilere mazhar olduktan sonra dervişâne bir hayatı benimsemiş, “Mûtû kable en temûtû” sözü gereğince henüz sağlığında malını mülkünü elden çıkararak bunları Allah yolunda harcamıştır. Hatta Çelebi’ye göre şair, *ev varken mescide haram* demeyip evini dahi satmıştır. Müellif, hadisi Sürûrî’nin dünya malından vazgeçmesini ve zühd anlayışını açıklamak amacıyla kullanmıştır:

“Kalbinde tecelliyât-ı cemâl-i şîven-i İlâhî görindi, âyîne gibi ‘abâlar büründi, **mûtû kable en temûtû** diyüp sıhhatinde mâ-melekin mezâd eyledi, varın dem-i nakd idüp râh-ı Hudâ’ya zâd eyledi” (s.966).

Meşâ’irü’ş-Şu‘arâ’da, yukarıda ayrıntılı olarak incelenen hadis iktibaslarının dışında da çeşitli hadislerden yararlanılmıştır. Ancak bunlar, metindeki işlevleri bakımından ayrıca değerlendirmeyi gerektirmediğinden aşağıda liste hâlinde gösterilmiştir:

- “Allâhümme innî e’ûzü bike min derki’ş-şekâ ve sû’i’l-kazâ” (Cefâyî, s.468).¹²
- “ed-Dünyâ mezra’atü’l-âhireti” (Sürûrî Çelebi, s.966).¹³
- “el-Hikmetü dâilletü’l-mü’mini” (Vâlihî, s.547; Müderris, s.797).¹⁴
- “en-Nâsü alâ-dîni mülûkihim” (Gazâlî, s.1650).¹⁵
- “el-Veledü sırru ebîhi” (Rahmî, s.1345).¹⁶
- “Eşeddü’l-belâ’i ale’l-enbiyâ’i” (Nebâtî, s.846).¹⁷
- “Hâsibû enfüseküm kable en tühâsebû” (‘Abdî, s.1045).¹⁸
- “Hayru’l-ümûri evsatuhâ” (Levhî, s.744).¹⁹
- “İnnî le-ecidü nefsü’r-rîha’r-Rahmâni min cânibi’l-Yemeni” (Kadrî Efendi, s.1314).
- “İttekû firâsete’l-mü’mini fe-innehû yenzuru bi-nûri’llâhi” (Feridûn Ağa, s.1180).²⁰
- “Ke’n-nakşı fi’l-hacer” (Fevrî Efendi, s.1240).²¹

¹² Sahîh-i Müslim, Zikir ve Dua, 53/2707 (Muslimu’bnü’l-Haccâc, 1988, c. 8, s. 196).

¹³ Bu söz, mevzu hadisler arasında yer almaktadır (Aliyyü’l-Karî, 2017, s. 140).

¹⁴ Sünen-i Tirmizî, İlim, 19, 2687 (Ebû İsâ Muhammed et-Tirmizî, 2004, c. 2, s. 343).

¹⁵ Bu söz, uydurma hadisler arasında zikredilmektedir (Aliyyü’l-Karî, 2017, s. 278).

¹⁶ Uydurma hadis olarak değerlendirilen bu söz (Yılmaz, 2013, s. 686), Arapça vecizeler arasında da yer almaktadır (Güler, 2024, s. 845; Yılmaz, 2008, s. 912).

¹⁷ Hadisin tamamı şu şekildedir: “Eşeddü’l-belâ’i ale’l-enbiyâ’i sümme’l-lezîne yelûnehüm sümme’l-lezîne yelûnehüm”. Sünen-i Tirmizî, Zühhd, 56/2398 (Ebû İsâ Muhammed et-Tirmizî, 2004, c. 2, s. 268).

¹⁸ Sünen-i Tirmizî, Kıyâmet, 25/2459. Tirmizî’den nakledilen sözün hadis olmayıp Hz. Ömer’in vecizelerinden olduğu ifade edilmektedir (Ebû İsâ Muhammed et-Tirmizî, 2004, c. 2, s. 284).

¹⁹ Hadis olarak bilinen bu sözün Hz. Peygamber’e değil, Mutarrife adında birine ait olduğu belirtilmiştir (Yılmaz, 2013, s. 214).

²⁰ Sünen-i Tirmizî, Tefsîrü’l-Kur’ân, 16/3127 (Ebû İsâ Muhammed et-Tirmizî, 2004, c. 3, s. 114).

²¹ Tam hâli “el-İlmü fi’s-sıgarî ke’n-nakşı fi’l-hacer” olan bu sözün, hadis âlimleri tarafından zayıf hadislerden olduğu bildirilmiştir (Yılmaz, 2013, s. 245). Bununla

- “Kâdiyân fi’n-nâr” (Fevrî s.1244)²²
- “Küllü şey’in yerci’u ilâ aslihî” (Lâyihi, s.756; Nûhi, s.901; Abdü’l-Azîz Çelebi, s.1042; Ulvî-i Sâlis, s.1106).²³
- “Mâ şâ’allâhü kâne ve mâ lem yeşe’ lem yekün” (Sürûrî Çelebi, s.968).²⁴

4. SONUÇ

Bu çalışmada, XVI. yüzyıl Türk edebiyatının önemli biyografik kaynaklarından biri olan Âşık Çelebi’nin *Meşâ’irü’ş-Şu’arâ*’sında yer alan ayet ve hadis iktibasları tespit edilmiş, bu iktibasların kullanım biçimleri ve biyografik anlatımdaki işlevleri değerlendirilmiştir. İnceleme sonucunda, tezkirede dinî kaynaklardan yararlanmanın bir söz sanatı olmanın ötesine geçerek biyografik anlatımı güçlendirdiği ve müellifin kendine has üslubunun oluşumunda etkili olduğu görülmüştür.

Tezkirede yer alan ayet iktibasları incelendiğinde, Âşık Çelebi’nin ayetleri kimi zaman aslı bağlamını koruyarak, kimi zaman ise ayetin lafzından hareketle farklı bağlamlarda kullandığı görülmüştür. Müellif, ayetleri şairlerin başından geçen olayları, kişilik özelliklerini, ilmî ve edebî yönlerini anlatırken iktibas etmiş, böylece biyografik anlatımını güçlendirmiştir. Ayetlerin farklı kullanım biçimleri, iktibasların Âşık Çelebi’nin

birlikte, ilgili sözün Arapça bir vecize olmasının daha kuvvetli bir ihtimal olduğu belirtilmektedir (Güler, 2024, s. 845; Yılmaz, 2008, s. 335).

²² Bu hadisin tam hâli anlam olarak şu şekildedir: “Kadılar üçe ayrılır, ikisi cehennemde, birisi cennettedir. Cennette olan, hakkı bilip ona göre hüküm verendir. Hakkı öğrendiği hâlde hükmünde zulmeden hâkimler ile hakkı bilmeden insanlar hakkında hüküm veren (hakimler) de cehennemdedir.” Sünen-i Ebû Dâvûd, Kitâbü’l-Akdıyye, 3573 (Ebû Dâvûd, t.s., c. 4, s. 416).

²³ Kimi kaynaklarda hadis olarak zikredilen bu sözün hadisten ziyade Arapça bir vecize olduğu ifade edilmektedir (Yılmaz, 2008, s. 500, 2013, s. 394).

²⁴ Sünen-i Ebû Dâvûd, Kitâbü’l-Edeb, 5075 (Ebû Dâvûd, t.s., c. 5, s. 648).

anlatımında bilinçli bir üslup tercihi olarak yer aldığını göstermektedir.

Hadis iktibasları bakımından yapılan inceleme, Âşık Çelebi'nin hadisleri şairlerin ilmî, tasavvufî ve ahlaki yönlerini, hayat tarzlarını ve anekdotlarını anlatırken kullandığını göstermektedir. Ayrıca eserde sahih hadislerin yanı sıra zayıf, mevzû veya zamanla hadis olarak kabul görmüş bazı sözlere de yer verilmesi, XVI. yüzyıl Osmanlı toplumundaki hadis anlayışını ve bu rivayetlerin edebî metinlerdeki yansımalarını göstermesi bakımından dikkat çekicidir.

Sonuç olarak, *Meşâ'irü's-Şu'arâ*'da yer alan ayet ve hadis iktibasları, biyografik anlatımı güçlendiren, şairlerin kişiliğine ve eserlerine dair düşünceleri destekleyen ve müellifin kendine has üslubunun oluşmasına katkı sağlayan önemli bir unsur olarak öne çıkmaktadır. Mensur tezkire türünde bu konuda yapılan çalışmaların sınırlı olduğu göz önünde bulundurulduğunda, bu çalışmanın hem Âşık Çelebi'nin edebî kişiliğinin hem de klasik Türk edebiyatında dinî kaynakların işlevinin daha iyi anlaşılmasına katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Bundan sonraki çalışmalarda diğer tezkirelerde yer alan ayet ve hadis iktibaslarının benzer bir yöntemle incelenmesinin, bu alandaki bilgi birikimine katkı sunacağı değerlendirilmektedir.

KAYNAKÇA

- Ağarı, Ş. (2022). İktibas Sanatının Zirve Şahsiyeti: Seyyid Nesîmî. *1. Uluslararası Türkoloji Kongresi, "Arayışlar ve Yönelimler"*, 531-570. Karabük: Karabük Üniversitesi Yayınları.
- Akün, Ö. F. (2014). *Divan Edebiyatı* (2. bs.). İstanbul: İsam Yayınları.
- Aliyyü'l-Karî. (2017). *Uydurma Olduğunda İttifak Edilen Hadisler* (7. bs.; H. İ. Kutlay, Çev.). İstanbul: İnkılâb Yayınları.
- Ay, A. (2020). *Divan-ı Hikmet'te Manevî Ayet İktibasları*. Ankara: Ahmet Yesevi Üniversitesi Yayınları.
- Canım, R. (2000). *Latîfî, Tezkiretü's-şu'arâ ve Tabsiratü'n-nüzemâ (İnceleme-Metin)*. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları.
- Canım, R. (2016). *Divan Edebiyatının Kaynakları*. İstanbul: Akıl Fikir Yayınları.
- Çelebi, İ. (2007). Remil. İçinde *TDV İslâm Ansiklopedisi* (C. 24, ss. 555-556). İstanbul: TDV Yayınları.
- Dağlar, A. (2016). İsimlendirme Hengâmesinde Bir İsim Savunması: Dîvân Edebiyatı. *Hikmet - Akademik Edebiyat Dergisi [Journal of Academic Literature]*, Prof. Dr. Mine Mengi Özel Sayısı, 2(5), 164-179. <https://doi.org/https://izlik.org/JA23RA57CW>
- Ebû Dâvûd. (t.s.). *Sünen-i Ebî Davud* (C. 1-5; İbrahim Koçaşlı, Çev.). İstanbul: Erkam Yayınları.
- Ebû İsâ Muhammed et-Tirmizî. (2004). *Sünen-i Tirmizî Tercemesi* (C. 1-3; A. Parlıyan, Çev.). Konya: Konya Kitapçılık.

- Erkan, A. (2013). *El-Beyân Arapça-Türkçe Büyük Sözlük*. İstanbul: Huzur Yayınevi.
- Gerçek, İ. (2025). “Humeyrâ” İfadesi Bulunan Hadislerin Mevzû Olduğuna Dair Tartışmalar. *Mîzânü’l-Hak: İslami İlimler Dergisi*, (21), 201-230.
- Güler, Ö. F. (2024). Meşâ’irü’ş-Şu‘arâ’da Atasözleri ve Deyimlerin Kullanımı. *XVI. Uluslararası Dünya Dili Türkçe Sempozyumu*, 836-857. Şanlıurfa.
- Güngör, Z. (2006). Türk-İslâm Edebiyatının Kaynağı Olarak Kur’ân-ı Kerîm. *İslâmî İlimler Dergisi I. Kur’ân Sempozyumu (14-15 Ekim 2006)*, 178-188. İstanbul: İslâmî İlimler Dergisi Yayınları.
- Güngör, Z. (2007). Türk-İslâm Edebiyatının Kaynağı Olarak Hadisler. *H. Muhammed ve Evrensel Mesajı Sempozyumu*, 201-211. Çorum: İslâmî İlimler Dergisi Yayınları.
- Haksever, H. İ. (2009). Necatî Dîvanında Ayetler. *I. Uluslararası Türk Dili ve Edebiyatı Sempozyumu (15-17 Nisan 2009)*, 223-232. Kocaeli: Kocaeli Büyükşehir Belediyesi.
- Hatîb el-Kazvînî. (ts.). *Telhîs ve Tercümesi* (N. H. Yanık, M. Kılıçlı, & M. Sadi Çöğenli, Çev.). İstanbul: Huzur Yayınevi.
- Kaçar, M. (2006). *Fuzûlî ve Şeyh Gâlib’de İslâmî Kaynaklı Sözler* (Yüksek Lisans Tezi). Karadeniz Teknik Üniversitesi, Trabzon.
- Karaman, H., Çağrııcı, M., Dönmez, İ. K., & Gümüş, S. (2014). *Kur’an Yolu Türkçe Meâl ve Tefsîr* (5. bs., C. 1-5). Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları.
- Kardaş, S. (2024). Klâsik Edebiyatta Adlandırma Meselesi ve Ali Emîrî’nin Tercihi: Osmanlı Edebiyatı. *Hikmet - Akademik*

- Edebiyat Dergisi*, (Vefatının 100. Yılı Münasebetiyle Ali Emîrî Özel Sayısı), 45-61.
<https://doi.org/10.28981/hikmet.1504067>
- Keleş, R. (2012). Sûzî Dîvânı'nda Âyet ve Hadis Kullanımı. *İçinde Sivaslı Sûfî Şâir Ahmed Sûzî ve Dönemi* (ss. 151-174). Sivas: Buruciye Yayınları.
- Keleş, R. (2013). Alvarlı Hâce Muhammed Lutfî'nin Divanı'nda Lafzî Âyet ve Hadis İktibasları. *Uluslararası Hâce Muhammed Lutfî (Alvarlı Efe) Sempozyumu (25-26 Nisan 2013)*, 529-546. Erzurum: Atatürk Üniversitesi Yayınları.
- Keleş, R. (2021). *Divan Şiirinde Âyet ve Hadis İktibasları* (2. bs.). İstanbul: Kitabevi Yayınları.
- Kılıç, F. (1996). Âşık Çelebi Divanında Atasözü ve Deyimler. *Bilig: Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi*, (1), 24-30.
- Kılıç, F. (2010). *Âşık Çelebi, Meşâ'irü's-Şu'arâ, İnceleme Metin* (C. 1). İstanbul: İstanbul Araştırmaları Enstitüsü Yayınları.
- Köksal, M. F. (1996). Klâsik Edebiyatımızı İsimlendirme Meselesi. *Türklük Bilimi Araştırmaları*, (2), 209-223.
- Kut, G. (1999). Metin Tesbitinde Birinci Aşama: Vezin ve Anlam. *İlmî Araştırmalar Dergisi*, (8), 191-198.
- Levent, A. S. (1984). *Divan Edebiyatı- Kelimeler ve Remizler Mazmunlar ve Mefhumlar* (4. bs.). İstanbul: Enderun Kitabevi.
- Mengi, M. (2010). *Divan Şiiri Yazıları* (2. bs.). Ankara: Akçağ Yayınları.
- Metin, N. (2024). *Ecrî Divanı'nın İktibaslar Bakımından İncelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). Afyon Kocatepe Üniversitesi, Afyon Karahisar.

- Mevlânâ Celâleddin-i Rûmî. (2015). *Mesnevî* (14. bs.; A. Karaismailoğlu, Çev.). Ankara: Akçağ Yayınları.
- Muslimu'bnü'l-Haccâc. (1988). *Sahîh-i Müslim ve Tercemesi* (C. 1-8). İstanbul: İrfan Yayımcılık.
- Okur Meriç, M. (2006). *Sultan Cem-Hayatı, Esareti, Edebi Kişiliği, Eserleri, Şiirleri*. İstanbul: Şahsi Yayın.
- Özcan, A. (1995). Feridun Ahmed Bey. İçinde *TDV İslâm Ansiklopedisi* (C. 12, ss. 396-397). İstanbul: TDV Yayınları.
- Pala, İ. (2008). *Divan Edebiyatı* (12. bs.). İstanbul: Kapı Yayınları.
- Redhouse, S. J. W. (2011). *Turkish and English Lexicon* (4. bs.). İstanbul: Çağrı Yayınları.
- Saraç, M. A. Y. (2014). *Klâsik Edebiyat Bilgisi-Belâgat* (12. bs.). İstanbul: Kubbealtı Yayınları.
- Sona, F. (2016). Âşık Çelebi'nin Meşâ'irü's-şuarâ'sında Latîfeler. *Turkish Studies International Periodical For the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 12(5), 417-430.
<https://doi.org/http://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.9884>
- Şentürk, A. A. (2006). *Osmanlı Şiiri Antolojisi* (3. bs.). İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Tülücü, S. (2003). Lebîd b. Rebîa. İçinde *TDV İslâm Ansiklopedisi* (C. 27, ss. 121-122). İstanbul: TDV Yayınları.
- Yekbaş, H. (2010). Divan Şiirinde Kur'ân. *İSTEM Dergisi*, (16), 199-232.

Yılmaz, M. (2008). *Kültürümüzde Arapça ve Farsça Asıllı Vecizeler Sözlüğü* (1. bs., C. 1-2). İstanbul: Sütun Yayınları.

Yılmaz, M. (2013). *Kültürümüzde Ayet ve Hadisler*. İstanbul: Kesit Yayınları.

**KLASİK TÜRK EDEBİYATINDA
GÜNCEL KONULAR VE
AKADEMİK DEĞERLENDİRMELER**

yaz
yayınları

YAZ Yayınları
M.İhtisas OSB Mah. 4A Cad. No:3/3
İscehisar / AFYONKARAHİSAR
Tel : (0 531) 880 92 99
yazyayinlari@gmail.com • www.yazyayinlari.com